

Comingersoll S.A. proti Portugalsku, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 4. 2000

Stěžovatel: Comingersoll S.A.

Žalovaný stát: Portugalsko

Číslo stížnosti: 35382/97

Datum: 06.04.2000

Článek Úmluvy: čl. 10

čl. 11

čl. 13

čl. 25

čl. 30

čl. 41

čl. 6

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: exekuční řízení/vykonávací řízení, spravedlivé zadostiučinění, spravedlivý proces

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

6. dubna 2000

VĚC COMINGERSOLL S.A.

(Rozsudek ve věci Comingersoll S.A. versus Portugalsko)

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“), zasedající jako Velký senát, který tvořili soudci L. Wildhaber, předseda, E. Palmová, C. Rozakis, Sir Nicolas Bratza, M. Pellonpää, L. Ferrari Bravo, Gaukur Jörundsson, G. Ress, L. Caflisch, L. Loucaides, I. Cabral Barreto, W. Fuhrmann, B. Zupančič, N. Vajičová, W. Thomassenová, K. Traja, A. Kovler, jakož i M. de Salvia, tajemník Soudu, po uzavřené poradě, která se konala ve dnech 26. ledna a 22. března 2000, posledně uvedeného data vynesl následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházela stížnost (č. 35382/97) proti Portugalské republice podaná u Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle dřívějšího článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) společností vytvořenou podle portugalského práva, Comingersoll – Comércio e Indústria de Equipamentos S.A. (dále jen „stěžující si společnost“) dne 7. února 1997. Stěžující si společnost napadla délku civilního řízení. Jednala prostřednictvím předsedy výboru ředitelů, pana J.R. Marquese da Costy, a byla

zastoupena panem C. Santosem, právníkem působícím v Lisabonu. Portugalská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena svým zástupcem, panem A.H. Gasparem, náměstkem generálního prokurátora.

2. Komise (druhá sekce) rozhodla postoupit stížnost Vládě a strany předložily svá podání ohledně přípustnosti a meritu stížnosti.
3. Dne 1. listopadu 1998 byla stížnost postoupena Soudu poté, co vstoupil v platnost protokol č. 11 (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).

Případ byl přidělen čtvrté sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). Dne 8. prosince 1998 byla stížnost prohlášena přípustnou senátem sekce vytvořeným podle ustanovení 26 § 1.

Stěžující si společnost předložila své připomínky k meritu věci a požadavek podle článku 41 Úmluvy. Vláda k tomu předložila svůj komentář.

Dne 28. září 1999 po úvaze, že daný případ nastolil principiální otázku ohledně aplikace článku 41 Úmluvy, a jelikož žádná ze stran proti tomu nevznesla námitku, se senát rozhodl vzdát se jurisdikce ve prospěch Velkého senátu (článek 30 Úmluvy a ustanovení 72 Jednacího řádu Soudu). Velký senát byl vytvořen v souladu s ustanovením 24 Jednacího řádu Soudu.

4. Jelikož Velký senát rozhodl, že není nutné vést ústní jednání, vyzval předseda strany, aby předložily dodatečné připomínky k meritu případu a k otázce spravedlivého zadostiučinění, což tyto učinily. Následně pak každá ze stran předložila komentáře k připomínkám oponenta.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

5. Stěžující si společnost je veřejnou společností, jejíž registrovaná kancelář se nachází v Carnaxide (Portugalsko).
6. Společnost měla ve svém vlastnictví osm směnek, které obdržela od společnosti A. Lda v celkové hodnotě 6 812 106 portugalských escudos (PTE). Jelikož směnky nebyly v době splatnosti honorovány, zahájila stěžující si společnost exekuční řízení proti A. Lda u soudu první instance v Lisabonu dne 11. října 1982 s cílem získat dlužnou částku.
7. Odpor proti exekučnímu řízení
8. Poté, co jí bylo nařízeno dne 22. října 1982, aby se dostavila před soud první instance, podala žalovaná společnost odpor proti exekučnímu řízení dne 6. prosince 1982.
9. Dne 7. března 1983 vydal soudce směrnice, kde vymezil otázky, které již byly nastoleny, a ty, které ještě zůstávají stranou. Poté, co byly zaslány instrukce soudům v Porto, Vila Real a Braganca za účelem vyslechnout svědky, bylo k danému případu nařízeno ústní jednání na 16. října 1984, avšak to muselo být odročeno vzhledem k tomu, že se nedostavil právní zástupce stěžující si společnosti. Jednání se nakonec uskutečnilo 13. listopadu 1984.
10. Dne 19. června 1986 rozhodl soud první instance ve prospěch žalované společnosti. Dne 8. července 1986 se stěžující si společnost odvolala proti tomuto rozhodnutí k Odvolacímu soudu v Lisabonu. Dne 27. května 1987 byl tomuto soudu postoupen spis.
11. Dne 28. února 1989 odvolací soud zvrátil napadené rozhodnutí a rozhodl odpor zamítnout.
12. Dne 18. května 1989, kdy se spis ohledně daného případu stále ještě nacházel u Odvolacího soudu v Lisabonu, požádala A. Lda o právní pomoc ohledně svých právních výdajů. Tato žádost byla zamítnuta soudcem zpravodajem nařízením ze dne 19. září 1989. Další žádost, kterou A. Lda předložila dne 23. října 1989, byla rovněž zamítnuta 3. listopadu 1989. Po odvolání ze strany A. Lda potvrdil senát složený ze tří soudců odvolacího soudu tato nařízení dne 3. dubna 1990. A. Lda se odvolala ohledně právních aspektů k Nejvyššímu soudu dne 7. května 1990 a dne 5. listopadu 1990 byl tomuto soudu postoupen spis.
13. Rozsudkem ze dne 20. prosince 1990 Nejvyšší soud odvolání zamítl. Dne 21. ledna 1991 požádala A. Lda o nařízení, jímž by se její věc postoupila plénu soudu, avšak soudce zpravodaj

tuto žádost zamítl. Nejvyšší soud schválil toto rozhodnutí rozsudkem ze dne 26. září 1991. Poté A. Lda podala další odvolání, které bylo prohlášeno za nepřijatelné soudcem zpravodajem dne 6. ledna 1992. Toto rozhodnutí bylo následně schváleno Nejvyšším soudem dne 11. března 1992. Poté, 22. června 1992, napadla A. Lda účet výdajů, avšak dne 12. října 1992 nařídil soudce zpravodaj postoupení spisu k danému případu soudu první instance s odůvodněním, že tímto napadením se sledoval pouze odklad zaplacení dluhu.

14. Žádost třetí strany odporující exekuci
15. Dne 2. dubna 1984 předložila společnost F.& F. Lda soudci žádost, vyjadřující odpor proti exekuci. Nařízením ze dne 9. listopadu 1984 soudce nařídil exekuční řízení zastavit, dokud žádost třetí strany nebude projednána v ústním jednání. Dne 8. dubna však soudce pozastavil projednání této žádosti, dokud neproběhne ústní jednání o odporu společnosti A. Lda proti exekučnímu řízení. Dne 24. března 1993, ve světle rozhodnutí přijatého v rámci exekučního řízení, soudce rozhodl pokračovat v posuzování žádosti třetí strany.
16. Dne 19. ledna 1997 vydal soudce směrnice, kde vymezil otázky, které již byly nastoleny, a ty, které ještě zůstávají stranou.
17. Do dnešního dne zatím řízení před lisabonským soudem první instance nebylo ukončeno.

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 6 Úmluvy
2. Stěžující si společnost si stěžovala na délku civilního řízení v této věci. Uvedla, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy, který stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem, ... který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích ...“

17. Vláda s tímto podáním nesouhlasila. Tvrdila, že řízení je velmi složité a že lisabonský soud první instance byl značně přetížen.
18. Lhůta, kterou je třeba vzít v úvahu, počala běžet dne 11. října 1982, kdy stěžující si společnost zahájila řízení před lisabonským soudem první instance. Toto řízení dosud neskončilo. Proto délka řízení, kterou je třeba vzít v úvahu z hlediska článku 6 § 1 Úmluvy, činí k dnešnímu dni 17 roků a přibližně šest měsíců.
19. Přiměřenost délky řízení je třeba stanovit ve světle okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím stanoveným v judikatuře Soudu, zejména ke složitosti případu, chování stěžovatele a příslušných orgánů, jakož i k tomu, o co se stěžovateli ve sporu jedná (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci *Silva Pontes v. Portugalsko* ze dne 23. března 1994, Serie A č. 286-A, str. 15, §39).
20. Soud především konstatuje, že některé aspekty případu byly složité. Avšak tato skutečnost nemůže vysvětlit, proč řízení trvalo tak dlouho.
21. Podle názoru Soudu ani chování stěžující si společnosti neopravňuje k délce období, které se posuzuje.
22. Pokud jde o chování justičních orgánů, Soud konstatuje prodlení v délce jednoho roku a sedmi měsíců mezi jednáním dne 13. listopadu 1984 a rozsudkem lisabonského soudu první instance ze dne 19. června 1986 a prodlení v délce čtyř let a osmi měsíců mezi dnem, kdy soudce rozhodl, že řízení o žádosti třetí strany bude pokračovat (24. března 1993), a vydáním směrnic (19. listopadu 1997). Tato prodlení sama o sobě opravňují k závěru, že délka řízení byla nepřiměřená.
23. Závěrem a především ve světle okolností případu, které je třeba posuzovat jako celek, má Soud za to, že období sedmnácti let a pěti měsíců pro konečné rozhodnutí, které ještě nebylo vyneseno, v řízení na základě exekuční pravomoci - která má být vykonána s ohledem na její povahu urychleně - nelze pokládat za přiměřené (viz rozsudek ve věci *Estima Jorge v. Portugalsko* ze dne 21. dubna 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-II, str. 773, § 45).

24. Soud připomíná, že je na smluvních státech, aby organizovaly svůj soudní systém tak, aby jejich soudy byly schopné zaručit každému právo obdržet konečné rozhodnutí ve sporech týkajících se jejich občanských práv a závazků v přiměřené lhůtě.
25. Ve světle okolností případu proto Soud dospívá k závěru, že požadavek přiměřené lhůty nebyl splněn a že tudíž došlo k porušení článku 6 § 1.
26. Aplikace článku 41 Úmluvy
27. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo protokolů k Úmluvě, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Škoda

2. Stěžující si společnost uvedla, že hmotná škoda vyplývající z údajného porušení článku 6 § 1 Úmluvy dosáhla 20 000 000 PTE, což odpovídá podle jejích výpočtů běžné hodnotě její žaloby. Společnost uvedla, že s ohledem na dlouhý čas, který uplynul, pro ni nebude možné získat zpět dluh, který je předmětem sporu.

Stěžující si společnost rovněž požadovala 5 000 000 PTE jako náhradu morální újmy. V jejím podání se uvádí, že právo na projednání v přiměřené lhůtě je svou povahou univerzální a v tomto kontextu neexistuje důvod pro rozlišování mezi fyzickými osobami a právními osobami. Stěžující si společnost tvrdila, že je třeba vyvodit příslušné závěry ohledně náhrady škody způsobené porušením tohoto práva, aby byla zajištěna stejná ochrana jak fyzickým, tak i právními osobám.

28. Vláda namítla, že stěžující si společnost nemůže požadovat náhradu za dlužnou částku. O tom mohou rozhodnout pouze vnitrostátní soudy, takže Soud by neměl přiznat nic, pokud jde o hmotnou škodu.

Vláda uvedla, že účelem přiznání náhrady za morální újmu pro údajné porušení práva na projednání v přiměřené lhůtě je poskytnout odškodnění za úzkost, za mentální stres z nutnosti čekat na výsledek případu a za nejistotu. Uvedla, že takovéto pocity jsou příznačné pro fyzické osoby a nemohou za žádných okolností opravňovat právní osobu k náhradě škody.

29. Soud úvodem poukazuje na to, že rozsudek, v němž konstatuje porušení, ukládá žalovanému státu právní povinnost ukončit porušování a poskytnout náhradu za jeho důsledky tak, aby obnovil v nejvyšší možné míře situaci existující před porušením (viz rozsudek ve věci Papamichalopoulos a ostatní v. Řecko, článek 50, ze dne 31. října 1995, Serie A č. 330-B, str. 58-59, § 34).

Jestliže vnitrostátní právo umožňuje poskytnout jen částečnou náhradu škody, dává článek 41 Úmluvy Soudu právo přiznat poškozené straně náhradu za škodu, způsobenou jednáním či opomenutím, které vedlo k nálezům porušení Úmluvy. Soud má možnost určité volné úvahy při výkonu tohoto práva, o čemž svědčí adjektivum „spravedlivé“ a fráze „v případě potřeby“ (viz rozsudek ve věci Guzzardi v. Itálie ze dne 6. listopadu 1980, Serie A č. 39, str. 42, § 114).

Mezi okolnosti, které Soud bere v úvahu při posuzování náhrady škody, patří hmotná škoda, to jest ztráta skutečně utrpěná jako přímý důsledek tvrzeného porušení, a morální újma, to jest náhrada za úzkost, nesnáze a nejistotu, jež byly způsobeny porušením, jakož i další nehmotná škoda.

Kromě toho, jestliže jeden nebo více škodních titulů nemohou být vypočteny přesně nebo jestliže rozlišování mezi hmotnou škodou a morální újmu je obtížné, může Soud rozhodnout o globálním posouzení (viz rozsudek ve věci B. v. Spojené království, článek 50, ze dne 9. června 1988, Serie A č.

136-D, str. 32-33, § 10-12 a rozsudek ve věci *Dombo Beheer B.V. v. Nizozemí* ze dne 27. října 1993, Serie A č. 274, str. 20, § 40).

30. V daném případě Soud může pouze konstatovat, že stěžující si společnost nemůže požadovat hodnotu své pohledávky jako náhradu škody, přičemž je třeba obzvláště mít na vědomí, že řízení dosud neskončilo a že není možné v tomto stadiu spekulovat o jeho výsledku.
31. Zbývá určit, zda může stěžující si společnost požadovat náhradu morální újmy.
32. Soud v této souvislosti upozorňuje, že v případě *Immobiliare Saffi v. Itálie* neshledal nezbytným ve světle okolností případu posuzovat, zda obchodní společnost může tvrdit, že utrpěla morální újmu v důsledku úzkosti (viz rozsudek ze dne 28. července 1999, který bude publikován v oficiálních zprávách Soudu, § 79).

Soud však poznamenává, že toto konstatování v žádném případě neznamená, že existuje obecné vyloučení kompenzace, jež by se měla přiznat za morální újmu, uplatňované právníckými osobami. Zda bude újma přiznána, to závisí na okolnostech každého případu. Například ve věci *Vereinigung Demokratischer Soldaten Oesterreichs a Gubi v. Rakousko* Soud akceptoval, že první stěžovatel, sdružení, mohlo utrpět morální újmu v důsledku porušení článků 10 a 13 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 19. prosince 1994, Serie A č. 302, str. 21, § 62).

Dále pak ve věci *Strana Svobody a Demokracie (Oezdep) v. Turecko* přiznal Soud stěžovateli, politické straně, náhradu morální újmy způsobené frustrací utrpěnou jejími členy a zakladateli v důsledku porušení článku 11 Úmluvy (rozsudek ze dne 8. prosince 1999, který bude publikován v oficiálních zprávách Soudu, § 57).

33. V systému působícím podle Úmluvy v jejím původním znění Výbor ministrů jednajících na základě návrhů předložených Komisí přiznal v řadě případů náhradu morální újmy utrpěné obchodními společnostmi v důsledku nepřiměřené délky řízení. Je třeba poznamenat, že sama žalovaná Vláda v žádném stadiu nenapadla pravomoc Výboru ministrů přiznávat takovouto náhradu v ostatních portugalských kauzách, kde Výbor ministrů přijal takové rozhodnutí (viz Resoluce HR/96/604 ze dne 15. listopadu 1996 ve věci *Dias et Costa Lda*; Resoluce HR/99/708 ze dne 3. prosince 1999 ve věci *Biscoiteria Lda*).
34. Soud rovněž přihlédl k praxi členských států Rady Evropy v takových případech. I když je obtížné určit přesné pravidlo společné pro všechny členské státy, soudní praxe mnohých států ukazuje, že možnost, že právnícké osobě může být přiznána náhrada za morální újmu, nelze vyloučit.
35. Ve světle své vlastní judikatury a praxe Soud tudíž nemůže vyloučit možnost, že obchodní společnosti může být přiznána finanční náhrada morální újmy.

Soud připomíná, že Úmluva musí být interpretována a aplikována tak, aby garantovala práva, jež jsou praktická a efektivní. V souladu s tím, je-li základní formou nápravy, kterou Soud může nařídít, finanční náhrada, pak musí mít pravomoc, má-li být právo garantované článkem 6 Úmluvy efektivní, přiznat finanční náhradu za morální újmu též obchodním společnostem.

Morální újma, kterou takovéto společnosti utrpěly, může zahrnovat žalobní tituly, které jsou ve větší či menší míře „objektivní“ nebo „subjektivní“. Mezi nimi je třeba přihlížet k dobrému jménu společnosti, nejistotě při přípravě rozhodnutí, narušení řízení společnosti (pro něž neexistuje přesná metoda výpočtu) a konečně též, byť v menší míře, k úzkosti a nesnázím způsobeným členům vedení.

36. V daném případě skutečnost, že posuzované řízení trvalo déle než přiměřenou dobu, nesporně způsobila společnosti *Comingersoll S.A.*, jejím ředitelům a akcionářům značné nesnáze a prodlužovanou nejistotu, i kdyby jen při vedení běžných záležitostí společnosti. Stěžující si společnost byla zejména připravena o možnost uspokojit svůj požadavek dříve - pohledávka,

což je třeba připomenout, byla likvidní a opírala se o směnku - a tento dosud zůstává neuspokojen. V této souvislosti je tudíž legitimní předpokládat, že stěžující si společnost byla ponechána ve stavu nejistoty, což opravňuje k přiznání náhrady.

37. Vycházejí ze zásady ekvity, jak předpokládá článek 41, přiznává Soud stěžující si společnosti částku 1 500 000 PTE jako náhradu utrpěné újmy.
38. Úroky z prodlení
39. Podle informací, které má Soud k dispozici, činí roční zákonná úroková míra aplikovaná v Portugalsku v den přijetí tohoto rozsudku 7 %.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 6 § 1 Úmluvy;
2. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžující si společnosti ve tříměsíční lhůtě částku 1 500 000 (jeden milion pět set tisíc) portugalských escudos jako náhradu škody;

(b) že prosté úroky při roční úrokové míře 7 % budou splatné po uplynutí výše uvedené tříměsíční lhůty až do vyrovnání;

3. Zamítá zbývající část požadavku stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém a francouzském jazyce a vyhlášeno na veřejném zasedání v Paláci lidských práv ve Strashbourgu dne 6. dubna 2000.

Michele de SALVIA

tajemník

Luzius WILDHABER

předseda